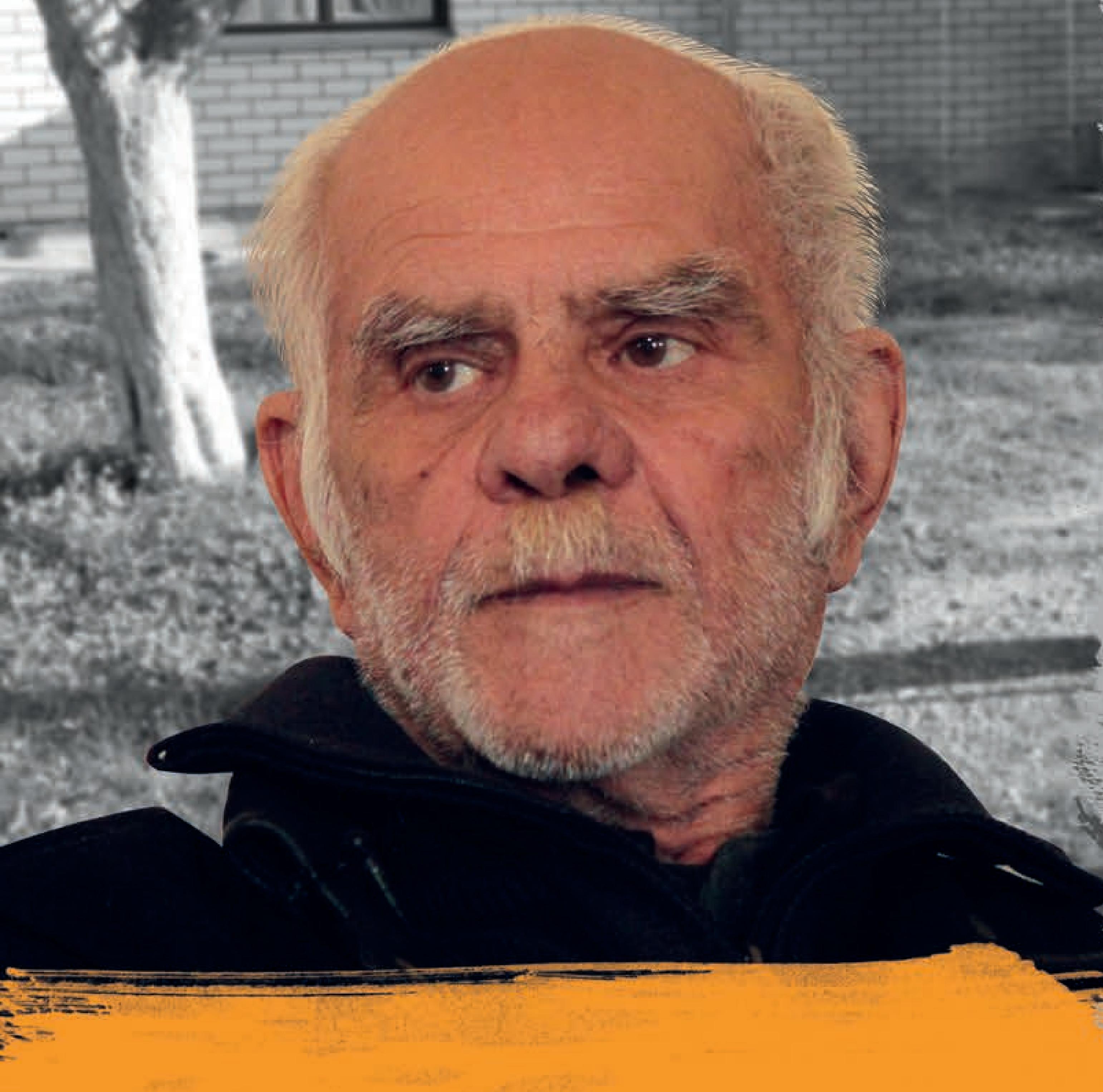

Володимир Хомич Марковський

нар. 10 квітня 1935 р., Житомир

Володимир Марковський разом з багатьма членами родини потрапив до в'язниці у Новограді-Волинському, де був свідком регулярних розстрілів. За рішенням бабусі сім'я наважилася на втечу. Вони вижили у радянському партизанському загоні.

Біля с. Суховоля неподалік від Новограда-Волинського також існував табір, одною з груп в'язнів у якому були роми. Один з колишніх місцевих поліцейських, заарештованих після повернення радянської влади, свідчив:

"У березні 1942 р. мене як кращого поліцейського призначили комендантам концтабору в с. Суховоля, в якому знаходилося 46 сімей циган і 3 українці. Як комендант я підібрав, по-перше, надійну охорону табору, куди підібрав поліцейських, відданих німецькій владі, тому втеч з табору у мене не було. Ув'язнених циган та українців я розділив один від одного. Українців годував краче, а для циган я створив такі умови, що багато хто з них пухли від голоду..."

Джерело: З архівно-кримінальної справи № 7327 (архів управління СБУ в Житомирській області).

Коли розпочалася війна, моє батька одразу призвали на фронт. Він не повернувся, жодної звістки від нього не було.

Моя мама втекла від німців з двома синами, своєю матір'ю та братом моєgo батька у невелике село біля Новограда-Волинського. Коли німці прийшли, дядько забрав мене та моого брата у ліс. Німці забрали мою маму та запроторили у в'язницю в Новограді. Бабуся, мамина мама, хворіла і була неходяча, то її побили, вона впала і померла.

Через якийсь час бабуся [мати вітчима] принесла передачу в тюрму. Перший та другий раз передачі взяли безпрешкодно, а на третій раз її заарештували. Після того нас забрав до себе дядько і намагався передавати передачі нашим родичам, але тоді нас усіх забрали у в'язницю. Тільки за те, що ми були цигани. Німці ненавиділи і євреїв, і циган.

Тюрма знаходилась скраю, як в'їжджати до міста, біля річки. Коли вітчима скопили, погнали його працювати на дамбі. Одного разу він не втримав тачку з камінням, вона впала у річку. За це його так сильно побили, що назад хлопці-в'язні тягли його воловом.

Мама працювала в пральні. Коли ключники помітили, що ми – одна сім'я, нас усіх посадили в одну камеру. Дядька теж перевели працювати у пральню.

У цій в'язниці кожний божий день на світанку, десь так о четвертій ранку, розстрілювали людей.

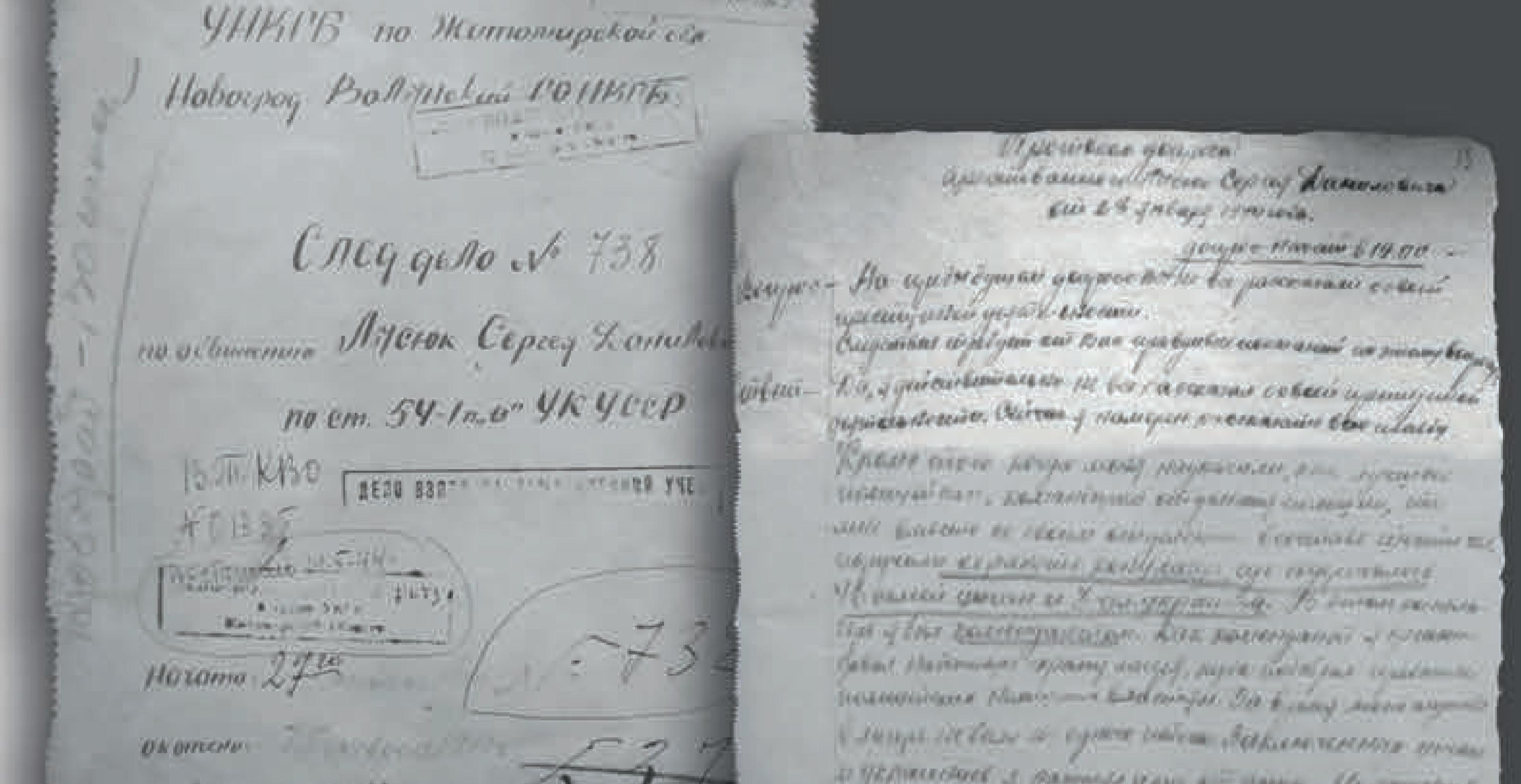
Уявіть собі: ось ми сидимо, ось це наша кімната. А біля кімнати розстрілюють. Люди кричать, верещать. Гвалт, караул, рятуйте! Кричать не тільки ті, яких вбивають. А тут в камерах люди теж кричать, зі страху, що і нам так буде теж. Чотири місяці ми були у цій в'язниці.

Пізніше бабуся розповідала, що серед наглядачів була жінка на ім'я Ельза, яка просила бабусю її поворожити. Вона дуже хотіла знати, коли вийде заміж. А моя бабуся була велика розумаха. Вона каже цій Ельзі: «Дочка, ти дуже гарна і скоро вийдеш заміж, а що буде з нами?» І Ельза сказала, що нас теж скоро розстріляють. Наша черга підійшла.

Наступного ранку пішли ми знову на роботу, на пральню. Це було біля річки, за межами тюрми, і в якийсь момент, коли за нами ніхто не дивився, бабуся сказала: «Синку, нас повбивають. Давай будемо тікати!»

І ми кущами, кущами вздовж річки і побігли. Поблизу Новограда люди в селі сказали нам, що партизани недалеко. Два дні шукали партизан, і тоді вже жили при партизанському загоні. Це була частина Ковпака. А там в партизанах наші люди були вже, цигани. Ми жили в землянках, кожного місяця ми переходили на інше місце. Так, наче кочували, по-циганськи.

Багато наших родичів під час війни загинуло. І тут, у лісі, біля Іванівки, і на Богунії. Старі люди раніше часто їздили туди у ліс, ходили на кладовище, поминали вбитих.

Група учасників освітньої подорожі «Зневажений геноцид» у гостях у Володимира Марковського. Вересень 2018 р.

